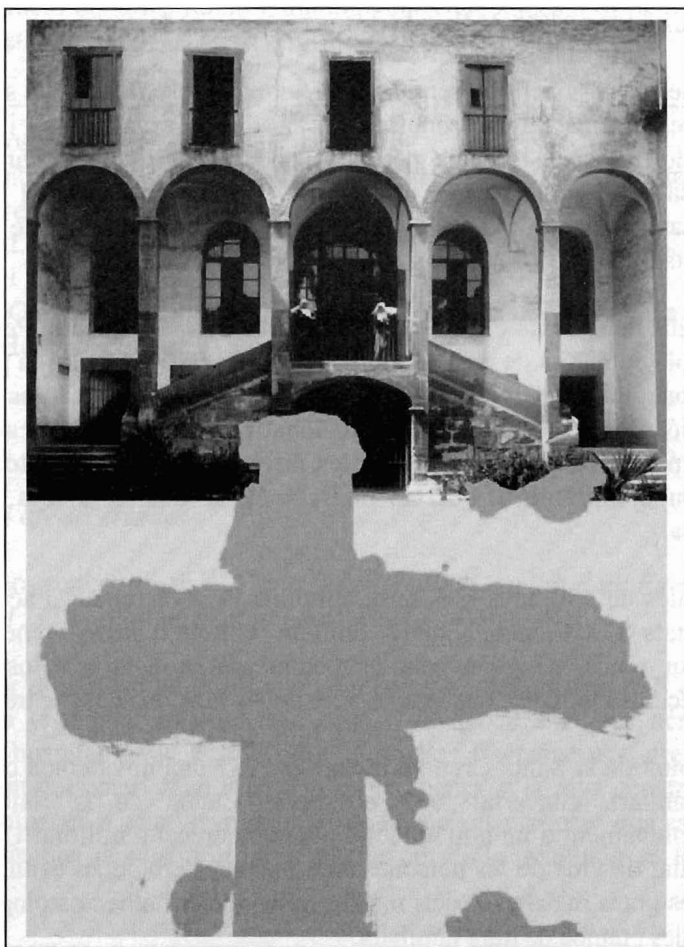

HOSPITAL DE LA SANTA CREU 1348 – 2005: 650 ANYS DE SERVEI A LA COMARCA

Jordi ROCA

Cartell publicat arran del 650 aniversari

Introducció

En motiu d'aquestes jornades al voltant de la història de la sanitat d'Osona i el Ripollès, l'Hospital de la Santa Creu vol estar-hi present, doncs aquesta institució integra una història rellevant i imprescindible per entendre el nostre passat. Els hospitals comarcals han estat la base del model sanitari català d'avui en dia i la seva evolució ha estat lligada a la de la societat civil al nostre país. També durant molt anys han estat el referent del que avui entenem com a serveis socials, adreçats a les persones amb molts tipus de necessitats i carències que precisen de l'ajuda de tercers per a poder viure.

Per aquesta ocasió, ens ha semblat interessant de resumir les que són, al nostre entendre, les cinc etapes cronològiques clau en la seva història i els fets que han induït al canvi d'etapa per una banda i per l'altra donar a conèixer l'escassa bibliografia de què disposem al voltant de l'Hospital i animar als interessats a aprofundir les extenses sèries documentals de l'Arxiu de l'Hospital.

L'Hospital de la Santa Creu de Vic fou fundat el 1348, quan la Pesta Negra - la terrible epidèmia de pesta bubònica - començava a assolir la població del món conegut. Enguany són, doncs, 657 anys de servei des de la seva fundació. Des d'aleshores, ha evolucionat paral·lelament als canvis que ha anat experimentant la societat en les diferents èpoques, mantenint sempre un ferm compromís de servei amb la ciutat de Vic i tota la comarca d'Osona.

Avui, més de 650 anys més tard, continua la seva funció d'acord amb les necessitats d'assistència actuals, amb un projecte d'atenció renovat i havent assolit un procés de reconversió estructural que ha dotat a l'Hospital d'unes instal·lacions modernes i adaptades a les noves funcions del Centre.

L'Hospital de la Santa Creu va iniciar el 1987 una nova etapa com a centre socio-sanitari, concertat amb el servei Català de la Salut, amb el desenvolupament d'un nou model d'atenció adreçat a millorar l'autonomia i la qualitat de vida de les persones amb malalties cròniques evolutives, de les persones grans malaltes i dels malalts amb càncer i altres patologies en fases avançades i també de llurs familiars.

En aquests darrers anys, ha consolidat una sèrie de serveis adreçats a la geriatria, la psicogeriatria, la rehabilitació i a les cures pal·liatives i, en certa manera, ha retrobat els objectius fundacionals del 1348, en el sentit d'ajudar a les persones amb més necessitats.

Etales cronològiques

Tots aquests anys d'història es poden emmarcar però dins d'unes etapes cronològiques marcades per una sèrie de fets claus en la història de la institució i que ens serveixen per a poder veure d'una forma ràpida però global l'evolució de la institució i, alhora, veure que aquesta és paral·lela a la de la societat de l'època.

1. 1348. Hospital d'en Terrades
2. 1525: Entrada del capítol. De l'Hospital d'en Terrades a l'Hospital de la Santa Creu.
3. S. XVIII. L'hospital militar i la figura del metge a l'hospital: Josep Pasqual i Antoni Millet.
4. S. XIX. Guerres, epidèmies i renaixença. La cirurgia i el Dr. Salarich.
5. S. XX. Hospital comarcal

1. Hospital d'en Terrades

L'Hospital era conegut com a *Ospital de la Ciutat apellat d'en Ramon de Terrades el 1342 i Spital de la ciutat de Vich el 1349.*

Del fundador de l'Hospital, en Ramon de Terrades, sabem que el 8 d'abril de 1348 féu testament estant a Mallorca i va deixar els seus béns per construir un hospital a Vic. Era vigatà i mercader i féu testament, greument malalt, davant del notari Joan Font. Un cop començada la seva construcció, l'Hospital començà a canalitzar una part de les deixes piadoses que es feien a la ciutat, fet que demostra el ràpid arrelament de la institució en la vida ciutadana.

Una lectura del testament fa pensar que la malaltia i la mort el van sorprendre a Mallorca, on segurament estava només de pas. És simptomàtic

que morís a principis d'abril del 1348, moment en què la famosa pesta negra o pesta bubònica s'iniciava a Mallorca. Va disposar que es construís a l'actual carrer de Sant Pere, davant de l'antic convent de monges de Santa Margarida, aleshores a l'inici d'un raval en formació fora les muralles de la ciutat. A finals del segle XIV el recinte hospitalari constava d'un cos d'edifici principal amb 12 llits i una edificació més petita al costat que acollia les dones.

La relació entre el Consell Municipal, institució precedent a l'ajuntament sorgit arran del decret de Nova Planta, i l'hospital de Ramon de Terrades fou estreta, tal com volia Ramon de Terrades. El Consell nomenava dos procuradors per portar els comptes de l'hospital i administrar els recursos.

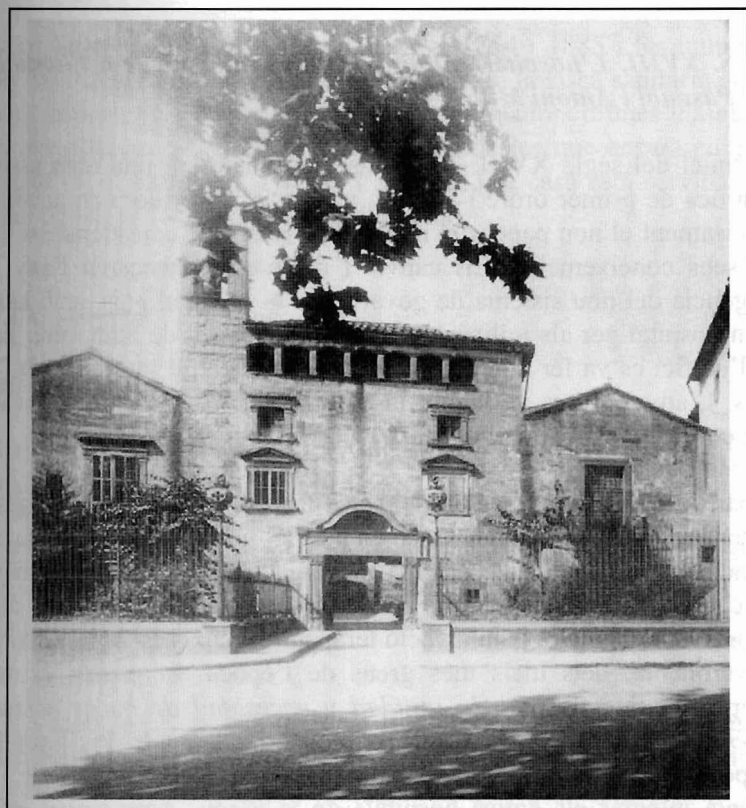
El Consell delegava tradicionalment l'administració de les institucions d'assistència a les confraries de la ciutat, amb el nomenament com a procuradors de persones que en formaven part, doncs una de les funcions d'aquestes era de procurar ajuda per als seus membres malalts.

Un altre personatge important en aquesta primera etapa fou en Joan Saplana, que també havia fet fortuna en afers de mercaderia al llarg de la Mediterrània.

2. 1525: Entrada del capítol. De l'Hospital d'en Terrades a l'Hospital de la Santa Creu.

El 25 d'abril de 1525 es subscrivia, davant notari, el conveni entre el capítol de la Seu i el Consell de la ciutat per a l'administració conjunta de l'Hospital. El consell de la ciutat havia acordat pocs dies abans en sessió donar entrada al capítol de la Seu. L'entrada del capítol obeïa a les necessitats d'expansió i de millora dels serveis davant del creixent augment de les demandes d'ingrés a l'Hospital i per a millorar l'organització interna i la gestió econòmica, i s'emmarca en un context més ampli, comú a tota l'Europa occidental.

Projectades les millores de l'edifici, el Bisbe Joan de Tormo col·locà la primera pedra el dia 11 d'abril de l'any 1539. És d'aquesta època la façana de la Rambla i la sala gòtica.

Val la pena esmentar el fet prodigiós del 12 de juliol del 1633, que va consistir en l'aparició d'unes imatges miraculoses, concretament nou gotes de sang als corporals, animeta i patena que el capellà tenia sobre l'altar, i que es coneix com el miracle del Sant Crist. A partir d'aleshores la institució passà a ser coneguda com a Hospital de la Santa Creu.

En aquesta època hi trobem un altre dels grans benefactors de la institució, el canonge Pere Ramis, originari de Figueres i que entrà de canonge de la Seu de Vic l'any 1647. El canonge Ramis pot considerar-se el segon fundador de l'Hospital, i es dedicà a millorar i augmentar les instal·lacions del centre amb la construcció de dues noves sales, renovació de tota l'organització interna amb serveis de farmàcia i adequació de les tasques de metge i de cirurgià.

3. S. XVIII. L'hospital militar i la figura del metge a l'hospital: Josep Pasqual i Antoni Millet.

A l'inici del segle XVIII l'Hospital continuà com una obra assistencial i benèfica de primer ordre i si hi ha una cosa innovadora en aquest segle és precisament el nou paper del metge en l'Hospital, considerant-se essencials els seus coneixements. Els canvis i millores començaren l'any 1724 per exigència del nou sistema de govern que hi havia al país, amb la separació d'un hospital per als militars en la zona del carrer de Sant Pere. En la resta de l'edifici es va fer una nova sala i un pati central interior amb l'escala al fons. L'any 1776 es va iniciar la construcció de la casa de convalsència que completà el conjunt hospitalari.

A partir de la segona meitat del segle trobem una sèrie de metges que van donar prestigi a la professió mèdica des del nostre hospital, destacant d'una manera especial en la medicina catalana del set-cents els metges Josep Pascual i Antoni Millet, que van ser coneguts per la seva defensa de l'observació clínica i la innovació terapèutica, com ara la profilaxi per evitar la verola, un dels mals més greus de l'època. El primer és autor d'un interessant tractat sobre *la utilidad y necesidad de hacer levantar a los enfermos de sus camas*. Al mateix temps que la Junta de l'Hospital seguia la política d'integrar les antigues causes pies a les rendes de l'hospital, intentà integrar els antics hospitals de la Plana. Amb aquest propòsit en sessió del 15 d'abril acordava: *Item se mira la fundació del Hospital de St. Hospital y Torelló a fi de acudir a Madrit per lograr la unió de dits Hospitals ab lo present de Vic*.

4. S. XIX. Guerres, epidèmies i renaixença. La cirurgia i el Dr. Salarich.

Les guerres, una de les constants d'aquest segle, empobriren el país i sacsejaren durament la institució tan pel que fa a rendes i propietats com al seu funcionament, com per exemple ran de la desamortització de les institucions de beneficència.

Els debats sobre la sanitat i l'assistència desembocaren en una sèrie de reformes iniciades el 1821 amb la creació de les juntes locals de beneficència, encarregades de prestar totes les funcions assistencials. En el 1843 apareix per primera vegada el càrrec de director que substituirà el prior de l'Hospital i apareixen nous càrrecs com ara un depositari i un interventor que s'encarregaven de la comptabilitat. A les conseqüències de les guerres

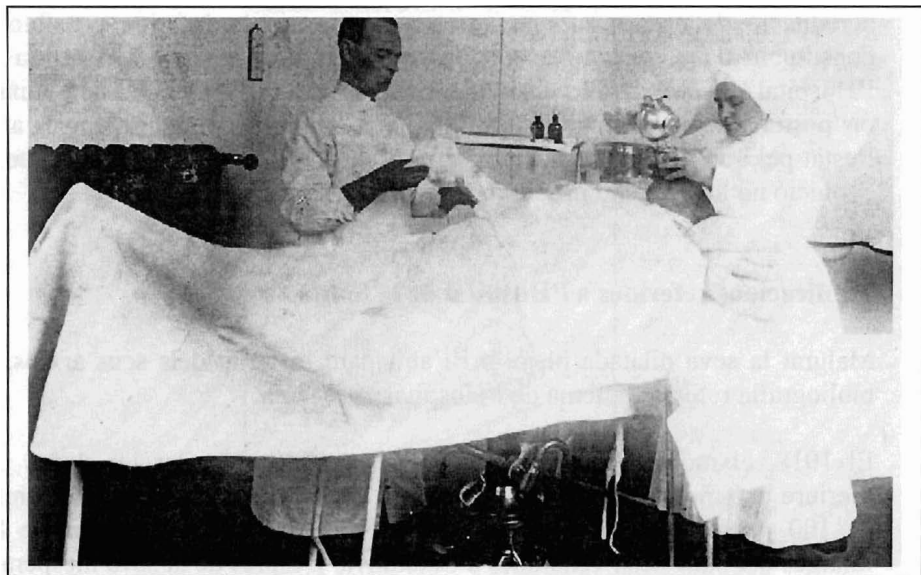
s'afegiren les epidèmies de còlera dels anys 1854 i 1885 i les inundacions de l'any 1863. Cap a la fi del segle cal destacar-hi la tasca sanitària de Josep Salarich i Giménez i Candi Bayés i Coch continuadors d'unes nissagues de metges que s'ha estirat fins als nostres dies i de les que encara en gaudirà amplament tot el segle XX. Des de l'any 1843 la casa està servida per les religioses de la Caritat de Sant Vicenç de Paül.

5. S. XX. Hospital comarcal

Els moments claus del segle XX han estat:

- 1920: Clínica de cirurgia de l'Hospital.
- 1930: Hospital comarcal de Vic
- 1974 – 1985: Gran ampliació de la clínica de l'Hospital
- 1983 – 1987: Creació del Consorci Hospitalari de Vic i trasllat de l'assistència d'aguts a l'Hospital General de Vic
- 1987: Creació del Centre sociosanitari

El 1920 s'inaugurava la Clínica de l'Hospital entrant en funcionament el nou departament de cirurgia que va significar la modernització i la conseqüent tecnificació de la pràctica mèdica.

El 1930 la Diputació va signar un conveni amb l'Ajuntament i l'Hospital pel que aquest es transformava en Hospital Comarcal sense alterar la seva personalitat jurídica i els seus ingressos econòmics provenien dels ajuntaments de Vic i comarca i de les aportacions de la mateixa Diputació.

En la darrera etapa del segle passat trobem tres períodes clarament diferenciats. El primer fa referència als anys 1974 a 1985 i es va caracteritzar per la dotació de nous serveis i l'adquisició de mitjans tecnològics per al diagnòstic i tractament de les malalties. És a partir d'aquestes dates quan l'Hospital de la Santa Creu va fer un salt endavant definitiu, amb la planificació de plantilles i la seva jerarquització i la incorporació d'una estructura de gerència.

El segon període fa referència al procés de creació del Consorci Hospitalari de Vic, que s'inicia el maig de 1983, i al trasllat de l'assistència de malalts aguts a l'Hospital General de Vic el desembre de 1987 i l'últim arrenca precisament d'aquestes dates i s'estén fins a l'actualitat i fa referència a l'etapa de l'Hospital com a centre sociosanitari.

Aquesta darrera etapa de l'Hospital no és, però, aliena als canvis polítics i socials de Catalunya i comença precisament amb la transició democràtica. L'establiment de la Generalitat provisional l'any 1978 i les primeres eleccions municipals l'any següent, situen el context en què l'hospital inicia una etapa especialment activa i decisiva pel que fa a la posada al dia i acreditació dels seus serveis, que uns anys més tard farien possible la constitució del Consorci Hospitalari de Vic i la conseqüent obertura de l'Hospital General de Vic. És evident que sense la Llei General de Sanitat i els posteriors mapes sanitaris de Catalunya, amb evidents diferències amb l'estat pel que fa a la legislació, gestió i planificació dels hospitals, aquesta evolució no hauria estat possible.

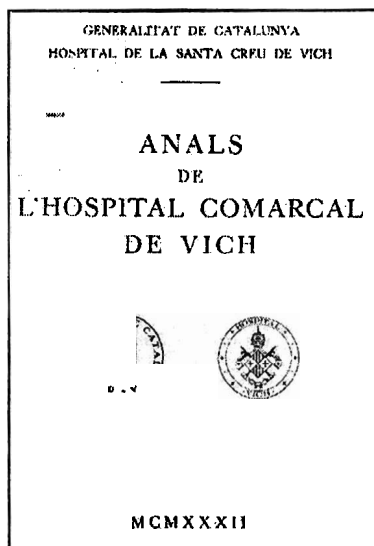
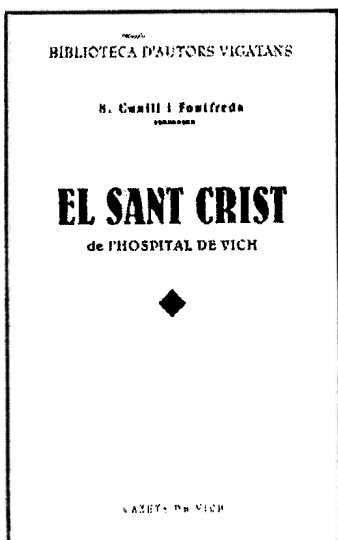
Publicacions referides a l'Hospital de la Santa Creu

Malgrat la seva dilatada història i l'abundant material dels seus arxius, la bibliografia referida el tema de l'Hospital és escassa.

El 1918, el mossèn Segimon Cunill s'ocupà de recopilar les dades per escriure una monografia sobre el Crist de l'Hospital, que obtingué el premi de 100 pessetes atorgat en el Certamen Literari Musical a llaor de les Imatges del Sant Crist venerades a Catalunya. Després de la seva inesperada

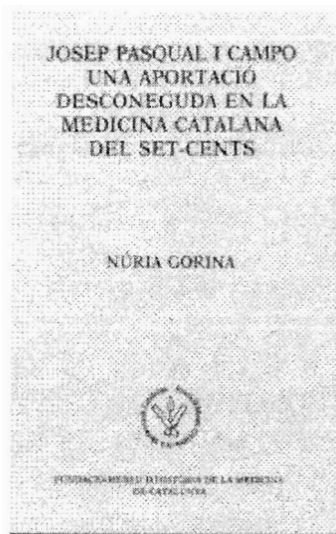
mort, l'obra es va poder publicar a la col·lecció de la *Gazeta de Vich* l'any 1931 gràcies al mossèn Josep Gudiol. Cap als anys vint, Martí Genís i Aguilar, en la seva doble faceta de farmacèutic i literat, publicà un petit opuscle que repassava algunes de les fites essencials de la institució. El 1932 el metge Francesc Serra i Rabert, assessor tècnic dels hospitals comarcals de la Generalitat de Catalunya, publica en aquest numero com l'Hospital ha esdevingut hospital comarcal.

Ja en la postguerra, Frederic Sena, durant molts anys practicant de l'Hospital i una persona molt interessada en conèixer i difondre la història de la institució va publicar una sèrie d'articles apareguts a la publicació del Patronat d'Estudis Osonencs, Ausa, que trobem relacionada a continuació:

- 1955. VI Siglos del Hospital de Vich
- 1961. Cosas de médicos en el Vich del siglo XVIII
- 1965. La pequeña historia de la Cofradia de San Cosme y San Damián
- 1987. Dades per a una història de la sanitat a Vic

En aquest recull de publicacions, cal incloure-hi també l'obra publicada per Núria Gorina el 1990 sobre la figura del metge de l'Hospital, Josep Pasqual i Campo. L'autora recupera el record d'aquest metge i la influència que va tenir, a través de la corporació mèdica barcelonina, en la penetració del pensament anatomopatològic europeu a Catalunya.

El 1998, en ocasió dels actes del 650 aniversari de la fundació, es van publicar dos llibres en relació a la institució. En primer lloc un de petit, redactat per Miquel dels Sants Ylla-Català i Jordi Roca i del que se'n va fer una gran difusió. Però, sobretot, cal destacar la publicació del llibre *Hospital de la Santa Creu de Vic. Història d'una institució assistencial*, que és una

obra col·lectiva en què hi van participar diferents autors. Per a la redacció dels diferents capítols aquests es van basar en els materials de l'Arxiu de l'Hospital, dipositats a l'Arxiu Històric Comarcal d'Osona des de mitjans de 1997.

HOSPITAL DE LA
HISTÒRIA D'UNA INSTITUCIÓ ASSISTENCIAL
SANTA CREU DE VIC

Aquesta obra, sense voler ser exhaustiva, ens dóna una bona visió de la història de l'Hospital d'en Ramon de Terrades o de la Santa Creu de Vic. Són moltes les persones que han col·laborat en l'obra, encapçalades pels coordinadors Antoni Pladevall, Isidre Prades i Francesc de Rocafiguera i que van comptar amb l'ajut d'un grup de col·laboradors que van fer la recerca d'informació entre els documents del fons històric esmentat. Queda pendent en el futur la publicació d'una obra més àmplia i aprofundida que abordi d'una manera exhaustiva el passat de l'Hospital. Fins aleshores, el referent serà aquesta obra.